

Postoj mikulovských křtěnců k výtvarnému umění

Postoj mikulovských křtěnců k výtvarnému umění je poznamenán napětím mezi kriticky-racionálně-spiritualistickými a pozitivně-biblickými tendencemi: na jedné straně je formulován racionální koncept duchovní úcty k Bohu, který zjevně ponechává prostor pro estetické oceňování výtvarných zobrazení v profánní oblasti, na druhé straně je obrazů prostý kult realizován skrze starozákonně-rituální obrazoborectví a odejmutí moci *modlářským obrazům* jejich materiálním zničením. Toto napětí se v mikulovské reformaci analogickým způsobem nachází i v jiné souvislosti: na jedné straně je radikálně popřeno zprostředkování spásy svátostmi, na druhé straně je zdůrazněna malicherná péče o zachování vnějších rituálů, které můžeme v Mikulově pozorovat při filozoficko-puntíčkářské rekonstrukci novozákonně-starocírkevního křestního rituálu a starokřesťanské Večeře Páně. V důsledku těchto protikladných tendencí došlo po Hubmaierově zatčení (1527) a první velké vlně pronásledování křtěnců na Moravě (1528) na jedné straně k odštěpení spiritualistického křídla, na druhé straně k formulaci nového článku vyznání víry. Z bezprostředního okolí mikulovské reformace vzešli v osobách Johanna Bunderlina s Christiana Entfeldera dva důležité zástupci radikálního spiritualismu, mikulovská křtěnecká církev naproti tomu zavedla na základě biblisticko-filologické argumentace Oswalda Glaidta a Andrease Fischera slavení sabatu.

Dále z našeho tématu překvapivým způsobem vyvstávají zřetele k problému poměru humanismu a raného křtěnectví (ale také k otázce po roli humanismu v reformaci ve střední Evropě). Zde nejde o komplexní problém, do jaké míry je Hubmaierova teologie z hlediska duchovních dějin zavázána humanismu, nebo zda lze mikulovské křtěnectví celkově charakterizovat jako *originální plod humanismu*. Tato u historiků anabaptismu sporná otázka by vyžadovala teologickou analýzu všech dostupných textů mikulovské reformace. Naším východiskem byla spíše reakce katolické kontroverzní teologie na mikulovské obrazoborectví. Johann Fabri postavil konflikt mezi humanismem a scholastikou, pojmy *grammatica* a *theologia*, do středobodu své polemiky proti mikulovským obrazoborcům. Na základě analýzy poetických a rétorických topik dobových katolických polemik a ze šetření biografického pozadí mikulovského křtěneckého kléru, jehož výsledky jsou výše shrnuty, vyplývá, že Hubmaierem získaní duchovní v Mikulově a jeho okolí pečovali o humanistický habitus a (více či méně) byli humanisticky vzděláni. Lze říci, že podle toho byla Hubmaierova teologie zjevně ve vysoké míře přitažlivá pro humanisticky vzdělané osoby. Z tohoto šetření vyplývají i nové podněty k objasnění otázky (naposledy obsírně pojednané Jaroldem K. Zemanem), proč v Mikulově padla roku 1526 volba na teologii Hubmaiera, a ne na typ reformační teologie. Teologicko-historickou analýzu dokumentů mikulovské teologie lze nyní zacílit na konkrétní specifikaci konvergencí s humanismem a průzkum možných intelektuálních závislostí.

Nadpis *Nepřátelé-přátelé umění* je pokusem o zdůraznění dvou aspektů: mikulovská reformace, čili pokus obrazoboreckých filologů a básníků obnovit učení a podobu prvotní církve, zasluhuje pozornost nejen jako fenomén v polycentrickém kontextu radikálních hnutí reformace, ale také jako fenomén středoevropského humanismu.

Rothkegel, Martin. *Nepřátelé-přátelé umění. Obrazoborectví a renesanční sběratelství v mikulovské křtěnecké reformaci (1526–1535)*. In: RegioM, ročník 2008, s. 118–133.